

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

פרשת פנחס - "יפקד ד', אלהי הרוחות לכל בשר, איש, על העדה" - הכלה, תכלול וחיבור.

ד"ר זאב פרידמן - מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות.

משה ניצב בפרשתנו בשלהי מנהיגותו ונערך להעברת המנהיגות ליורשו יהושע.

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, אֶל ד' לֵאמֹר. יִפְקֹד ד', אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר, אִישׁ, עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יָבֵא לִפְנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם, וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם; וְלֹא תִהְיֶה, עֵדוּת ד', פְּצָאן, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה. וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה, קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ, אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ; וְסַמַּכְתָּ אֹתוֹ-יָדָד, עָלָיו. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה ד' אֹתוֹ; וַיִּסְמְךָ אֶת יָדָיו עָלָיו, וַיְצַוֵּהוּ, כַּאֲשֶׁר דָּבַר ד', בְּיַד מֹשֶׁה. (כז', טו'- כג').

אנו נוכחים באחד ממעמדי השיא במסע בני ישראל במדבר, מעבודות לחירות, ממצרים לארץ ישראל. במעמד זה אנו עדים לתהליך העברת המנהיגות ממשה ליהושע, אנו חווים כאן לראשונה את תהליך פרידתו של משה מעם ישראל ומחלומו ורצונו להיכנס לארץ ישראל, שגם ממנה למעשה הוא נפרד, שאותה לא זכה לבקר ולדרוך על אדמתה.

פעם ראשונה שמשה הוא זה שפונה לקב"ה ומנחה אותו לדרך פעולה, שעוסקת במינוי היורש. בדרך כלל הדיאלוג בין משה לקב"ה, מתחיל בתבנית: " וַיְדַבֵּר ד' , אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר ". בפרשתנו זאת סיטואציה נדירה, שמשה הוא זה שפונה אל ד' לאמור: " וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה, אֶל ד' לֵאמֹר. יִפְקֹד ד', אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר, אִישׁ, עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם, וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם; וְלֹא תִהְיֶה, עֵדוּת ד', פְּצָאן, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה". (כז', טו'- טז').

זאת עדות מיוחדת לכך, שיש כאן אכן סיטואציה מיוחדת ודרמטית בעולמו של משה שיש לה משמעות יתירה לעולמם של בני ישראל.

מהו הפרופיל של המנהיג היורש שאליו מייחל משה ?

רש"י נדרש למשמעות של "אלוקי הרוחות": " אמר לפניו, ריבונו של עולם, גלוי לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואינם דומים זה לזה. מנה עליהם מנהיג, שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו ".

משה איננו מבקש לאתר מנהיג מוחצן, המאופיין בסוג של עטיפה חיצונית בלבד המעוררת כביכול רושם שיש בה שטחיות, רדידות, של משהו מזויף ולא אמיתי. משה מבקש מהקב"ה, לאתר אחר מנהיג שיחליפו, שיהיה בעל תכונות פנימיות אמיתיות ועמוקות הטבועות בו, בעל אישיות ויכולות של מסוגלות, להכיל את כוולם, על השונות וההבדלים ביניהם, מחד גיסא, אך גם בעל יכולת לתכלל ולחבר את השונות של צאן מרעיתו, לכדי דבר שלם, מאידך גיסא.

תכונה זאת של מנהיגות המסוגלת להכיל את ההבדלים והשונות בין בני האדם, אך גם יודעת כיצד להכיל ולחבר את כולם. פרופיל כזה של מנהיג מתחבר לברכה המיוחדת, שנקראת: " ברוך חכם הרזים ".

מיהו אותו חכם הרזים, שב DNA שלו יש מסוגלות ויכולת אמיתית לאורך זמן, גם להכיל וגם לתכלל ולחבר?

במדרש תנחומא לפרשתנו, נאמר: " ילמדנו רבינו, הרואה בני אדם משונין כיצד מברך ?

והרואה בריות טובות ואילנות טובות ? אומר : ברוך שככה לו בעולמו. אבל אם ראה אוכלוסין הרבה של בני אדם, אומר ברוך חכם הרזים. כשם שאין פרצופיהם שווין זה לזה, כך אין דעתם שווין זה לזה. אלא כל אחד ואחד, יש לו דעת בפני עצמו ".

הראי"ה קוק, ב"עולת ראייה", מעמיק בברכת " חכם הרזים ": " כל שיסתכל יותר האדם בתוכן הנפשות הפרטיות של בני האדם, יותר ישתומם על ההבדל הגדול שיש בין תכונה לתכונה, בין מצד החינוך והלימוד שהיכה שורש בלב כל אחד באורח פרטי ומשונה משל זולתו, בין מצד התכונה הטבעית הקבועה בטבע היצירה, הפועלת גם כן על המראה החיצוני של הגוף....ומכל מקום, דווקא על ידי השינויים, הם מתאחדים כולם למטרה

משרדי ההנהלה, הגן הטכנולוגי, בנין 1 כניסה ג' מלחה, ירושלים 96951 טל: 02-6490000 פקס: 02-6795040

אפוטרופסות - שקט נפשי וביטחון אישי

התאגיד הציבורי הגדול והוותיק בארץ לשירותי אפוטרופסות ללא מטרות רווח, שהוקם ע"י האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים, הפועל בשקיפות, בשותפות ובתדעית שירות.

www.apotropus.org

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

אחת, לבניין העולם בתעודתו הראויה לו .... מתקשרים ומתייחסים כל אלה ההפכים זה לזה , עד שעל פי צירוף כל הדעות והפרצופים השונים, יצא בנין הרמוני מתאים מאד ”.

הציפייה היא, למנהיגות של "גם וגם", שהמאפיין שלה : "ההכלה בצד התכלול", "היחוד בצד הייחוד". מנהיגות שהיא גם מכילה אך גם מתכללת, מנהיגות בעלת ראייה הוליסטית, היודעת לחבר את הפרט אל הכלל, מחד גיסא, אך גם מנהיגות פלורליסטית, היודעת לכבד ולהכיל ציבור, שמאופיין בריבוד של תרבויות, דעות, גישות והשקפות עולם, מאידך גיסא.

זה לגמרי לא פשוט. לא כל מנהיג מסוגל לכך.

הראי"ה קוק , מדגיש את ההרמוניה שבין הפרט לבין הכלל : "ואילו הייתה ידיעה לבני אדם בדבר השיווי הפנימי שלהם, לא היה כל אחד מושך כל כך לחוגו בקנאה יתירה, והייתה הפרטיות מתבטלת... ולפעמים הוא רואה רצונותיו של חברו, כאילו הם מיותרים בעולם, ואילו הייתה דעתו קרובה כל כך לציוריו של חברו, כמו שהוא קרוב לשל עצמו, הייתה מתחלשת התייחדותו לעצמו, והיה חיסרון בהשלמת פרטו, עד שמזה הייתה תוצאה לחיסרון השלמה אל הכלל כולו". הראי"ה קוק ב"עין איה" בפירושו לאגדות התלמוד במסכת ברכות, מדגיש את תכונת הסבלנות בהקשר לברכת הרזים : " שראוי לאדם להרגיל עצמו בסבלנות לעניין תכונות ודעות הפכיות מתכונותיו ודעותיו הוא".

מנהיגות מכוונת - לראש עם, לראש מדינה, לראש קהילה, לראש ארגון, לראש משפחה.

האם מוכרת לנו מנהיגות שיש בה גם יכולת הכלה של השונים והלא דומים, אך גם יודעת לתכלל?

דוגמא למנהיגות כזאת , אנו פוגשים אצל אברהם אבינו, במבחן המשפחה האברהמית, המפוצלת באופן פיזי וגם רעיוני ורוחני. מבחן מנהיגות המשפחה מבית מדרשו של אברהם, דורש אחריות, מחויבות, סולידריות וערבות הדדית, למשפחה הפלורליסטית והיצוגים השונים שבה : "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט... ויאמר אברם אל לוט : אל נא תהי מריבה ביני ובינך... כי אנשים אחים אנחנו" (בראשית, יג', ט"ו) אברהם ולוט נפרדים גאוגרפית ולמרות הפערים הגדולים ביניהם, באורח החיים, בהשקפת העולם ובאידיאולוגיה. בשעת מבחן כשאחיו ולוט בן אחיו של אברהם נתונים בצרה ובמצוקה, אברהם נחלץ להצילם מידי המלכים, תוך סיכון גופו, "וישמע אברם כי נשבה אחיו... וירק את חניכיו... וירדוף עד דן... וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב". תפיסתו של אברהם את ערך המשפחה- האחריות, הסולידריות והערבות ההדדית, לא יודעת גבולות ופשרות. למרות הפיצול והמרחק הגאוגרפי והאידיאולוגי במשפחה, אברהם איננו עושה חשבונות, איננו עוסק בתיגוב בני המשפחה השונים ממנו ובהדרתם, אברהם איננו שיפוטי ובשעת מבחן הוא מסכן את נפשו ונחלץ לעזרתם, זאת בניגוד לחברה המערבית מבית מדרשו של המשורר האמריקאי רוברט פרוסט, (1874-1963) בשירו "תיקון חומה" (1915) שטבע האימרה : "גדר טובה עושה שכנים טובים". אצל אברהם אין כל גדר. במשפחה לא מקימים גדר בין אנשים גם אם קיימים הבדלים, פערים ושונות ביניהם. אברהם כמנהיג המשפחה העברית הראשונה, יודע להכיל וגם יודע לתכלל ולחבר, את חלקי המשפחה השונים.

הרמב"ם במורה נבוכים, ב', מ', מציג את דמות המנהיג המכיל והמתכלל : "מכיוון שטבע האדם מצריך שבפרטיו יהיה שוני כזה ולטבעו הכרחיים החיים בחברה, לא ייתכן שתתקבץ חברה זאת אלא באמצעות מנהיג.... עד שהשוני הטבעי יוסתר על ידי ריבוי התיאום.... ואז החברה תהיה מסודרת".

הרב פרופ' יונתן זקס במאמרו על מנהיגות לפרשתנו וגם לפרשות נשא וקרח מציג זאת בדבריו החדים : " מנהיגים אמיתיים אינם שואפים לכפות אחידות. הם מכבדים את הרבגוניות... משה מתווה לנו דרך התנהגות. כבדו את כולם בשווה. הקדישו תשומת לב מיוחדת לקבוצות שזרע פורענות של מרד טמון בהן. תנו לכולם להרגיש שמעריכים אותם. העניקו לכל אחד רגע במרכז הבמה, היו מופת אישי של ענווה. הבהירו לכולם שמנהיגות היא בעיניכם שירות, לא מעמד. מצאו לאנשים בעלי נהיות לב מיוחדות דרכים לבטא אותן. הבטיחו שלכל אחד תינתן הזדמנות לתרום את תרומתו הייחודית... כולנו נבראנו בצלם אלוקים וכדמותו.... בסדר החברתי המבוסס על כבוד שווה לכל אדם ועל האמונה שכך רואה את הדברים אלוקים, מנהיג אינו עומד מעל לעם. סמלה הגדול של ישראל המקראית, המנורה, הוא בעצם היפוך הפירמידה שהיא סמל התרבות המצרית. בסיסה של המנורה צר והיא מסתעפת ומתרחבת כלפי מעלה... מנהיגות כזו נקראת מנהיגות משרתת".

משרדי ההנהלה, הגן הטכנולוגי, בנין 1 כניסה ג' מלחה, ירושלים 96951 טל: 02-6490000 פקס: 02-6795040

אפוטרופסות – שקט נפשי וביטחון אישי

התאגיד הציבורי הגדול והוותיק בארץ לשירותי אפוטרופסות ללא מטרות רווח, שהוקם ע"י האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים, הפועל בשקיפות, בשותפות ובתדעית שירות.

www.apotropus.org

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

אנו חיים בעולם משתנה, עולם שלובש ופושט צורה. עולם שעובר תהליכי שינוי מהומוגניות להטרוגניות, ממרכז לעבר פיזול, מכור היתוך של אחידות, לכורים קטנים של שונות ותרבויות. כך למשל, תהליכי ההשתנות שאירעו באוסטרו הונגריה, ביוגוסלביה ובברית המועצות לשעבר. או למשל, המשבר ביוון, שאיננו רק משבר כלכלי, אלא גם משבר תרבותי והיסטורי, בזיקה לדיאלקטיקה, של אירופה אחת או אירופה מפוצלת ומבודלת. כך למשל לאחרונה, "הברקזיטי" של בריטניה בתוצאה של משאל העם שהכריע להיפרד מהאיחוד האירופאי.

גם "במזרח התיכון החדש" שבו אנו חיים "כזילה בג'ונגל", אנו עדים להתפרקות מדינות גדולות, לשבטים קטנים, שנתלים כבר על גדרות גבולות מדינתנו ומאיימים עלינו. ראו למשל, ערך סוריה ולבנון.

גם במדינתנו וחברתנו, התפיסה הבן גוריונית, של כור היתוך, תרבות אחת, מדורת שבט אחת גדולה ואחידה, עוברת אף היא שינויים, לעבר מדורות שבטים קטנים. קיים טרנד של חזרה למקור ולשורשים, של מסורת, תרבות ומנהגים של בית אבא. ועדת ביטון לדוגמה, שהמלצותיה אומצו על ידי שר החינוך, מעניקה כבוד מעמד והכלה לתרבות המזרחית.

דומה שבעולמנו העכשווי המודרני והטכנולוגי, שלובש ופושט צורה בקצב דרמטי, קיים מדיום אחד שכביכול מכיל את כולם, - הוא הפייסבוק. זאת היום המדינה הגדולה ביותר בעולם (יותר גדולה מסין) "שחיים" בקרבה כ 2.2 מיליארד בני אדם. לא יאומן.

השאלה היא, כיצד נדע כדברי הראי"ה קוק, לאזן בין בניית הכלל לבין בניית הפרט? כיצד נדע לאזן בין השלם לבין חלקיו השונים?

כנראה, שהתשובה לכך טמונה, בדרישתו של משה מהקב"ה, למנהיגות מיוחדת, של "חוכמת הרזים". מנהיגות היודעת להכיל את השונות של הפרטים ולכבדה, אך גם יודעת לתכלל ולחבר את הפרטים לדבר שלם.

בימים אלו של ימי בין המצרים, שקהילת הזיכרון של עם ישראל, מתאבלת על חורבנם של שני בתי המקדש ושתי הגלויות, בגלל שנאת חינם, נודעת חשיבות עליונה, למנהיגות שלא רק רואה לעיניים, אלא גם רואה ללבב. בימים אלו נדמה אפוא שהציפייה של מנהיגות מסוג של "חכם הרזים", מצופה גם ממנהיגים תורניים ורוחניים במקומותינו. מצופה מהם לנהוג ברגישות יתירה במעשיהם אך לא פחות מכך גם בדיבורם, אל מול מציאות מורכבת של ריבוד דעות וגם של נטיות. כי גם מהם מצופה לנהוג כמנהיגות משרתת שאמורה להכיל בקונטיינר הרוחני שבתוכה, גם את אלו השונים והחריגים בעיניהם. אל להם לנהוג בשיפוטיות ובהדרה של אלו ולהרחיקם מחוץ למחנה. מצופה מהם לנהוג בהכלה ובחמלה ראויה, בדרכם של אברהם אבינו, משה רבנו, הרמב"ם והראי"ה קוק, - "כי אנשים אחים אנחנו".

תורתנו הקדושה מאפיינת את המנהיג כרועה צאן בשדה וכך גם בפרשתנו "ולא תהיה, עֵדֶת ד', פֶּצֵאן, אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה".

מנהיגות מכילה אך גם מתכללת ומחברת במשמעותה האמיתית, שאליה מייחל משה, מנהיגות שיוצעת שאחדות איננה בהכרח אחידות, מתנגנת לה בשירו של רבי נחמן מברסלב ובלחנה של נעמי שמר: "דע לך שכל רועה ורועה יש לו ניגון מיוחד משלו. דע לך שכל עשב ועשב יש לו שירה מיוחדת משלו ומשירת העשבים נעשה ניגון של רועה".